

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Савченка Олександра Миколайовича «Підвищення продуктивності насаджень дуба звичайного (*Quercus robur* L.) лісокультурними методами в Західній частині Правобережного Байрачного Степу України», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 205 Лісове господарство галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство

1. Актуальність роботи. Одним із найважливіших завдань лісового господарства України є забезпечення якісного і своєчасного відтворення лісових ресурсів, покращення їх породного складу, підвищення продуктивності та біологічної стійкості лісів за рахунок збільшення ефективності його функціонування та комплексного використання потенціалу лісорослинних умов. З метою розв'язання проблеми безперервного та невиснажливого лісокористування, вирощування високопродуктивних лісових насаджень відповідно до типу лісорослинних умов, одержання максимального лісівничого ефекту при мінімальних затратах першочергове значення має відновлення лісових ресурсів методом створення лісових культур. Впродовж останніх десятиріч лісівниками України при вирощуванні штучних лісових насаджень дуба звичайного (*Quercus robur* L.) у степових умовах, було використано різноманітну агротехніку підготовки ґрунту, різні схеми змішування, густоту садіння, догляди за лісовими культурами та методи їхнього створення, однак найефективнішого з них так і не було розроблено. Тому, на сьогодні лишається актуальним вивчення та узагальнення досвіду створення культур дуба звичайного та впровадження у виробництво найефективніших технологій в західній частині Правобережного Байрачного Степу України.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалися на кафедрі лісового господарства впродовж 2019–2023 рр. Дисертаційна робота є складовою планових досліджень Уманського національного університету садівництва 2021–2025 рр. в рамках бюджетної наукової теми: «Збалансоване використання, прогноз і управління природним та ресурсним потенціалом агроєкосистем України» (номер державної реєстрації 0121U112521), підрозділу «Вивчення еколого-біологічних особливостей аборигенних та інтродукованих деревних, кущових і трав'яних рослин у Правобережному Лісостепу України та використання їх у культурі».

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. Дисертація Савченка О. М. підготовлена на

високому науковому рівні з логічним викладенням матеріалу та обґрунтованістю висновків. У роботі досягнуто поставленої мети, яка полягає у детальному обґрунтуванні лісівничих та екологічних процесів формування середовища сухих та свіжих дібров та перспективи підвищення їхньої продуктивності лісокультурними методами в умовах Північного Степу України.

Автором детально проаналізовано різні види інформаційних джерел за напрямом досліджень, досліджено ґрунтово-кліматичні та типологічні умови регіону досліджень, з метою обґрунтування перспектив підвищення продуктивності насаджень лісокультурними методами в умовах Північного Степу України. Отримані експериментальні дані опрацьовано за допомогою сучасних статистичних методів з використанням ряду комп'ютерних програм, результати досліджень ретельно проаналізовано, достовірність отриманих результатів не викликає сумнівів. Використання графічного і табличного матеріалу полегшує наочне сприйняття отриманих результатів.

Логічна послідовність викладеного матеріалу у розділах дисертації демонструє розуміння автором теоретичних положень, методології дослідження, методів вивчення окресленої наукової проблеми. Наявний чіткий баланс між викладом змісту у розділах дисертації та задекларованою метою і завданнями дослідження. Дисертація виконувалася із дотриманням логіко-структурної схеми дослідження, є завершеною науковою працею, яка характеризується вдалою постановкою завдань і відповідними результатами.

Обсяг і оформлення дисертації є таким, що відповідають вимогам МОН України. Достовірність результатів засвідчує опрацювання значної кількості літературних джерел, в тому числі іноземних, що дозволило автору сформулювати наукову новизну, теоретичне і практичне значення дослідження.

Дисертаційна робота виконана на належному методичному та методологічному рівні. Сформульовані автором висновки є достовірними та чітко відображаються у практичних рекомендаціях виробництву.

4. Наукова новизна одержаних результатів:

уперше:

- визначено вміст гумусу та поживних речовин у ґрунтах регіону досліджень;
- досліджено динаміку формування живого надґрунтового покриву під наметом дубових культур дуба в умовах західної частини Правобережного Байрачного Степу;

– проаналізовано зміни, що відбуваються в структурі трав'яного покриву сухих та свіжих дібров в залежності від складу, віку і повноти насадження;

– проведено оцінку природного поновлення головних і супутніх порід та досліджено динаміку його збереження в зімкнутих та незімкнутих дубових культурах;

– проаналізовано стан лісових культур дуба в залежності від технології створення в умовах західної частини Правобережного Байрачного Степу;

удосконалено:

– агротехнічні прийоми створення культур дуба та підвищення їх продуктивності в умовах західної частини Правобережного Байрачного Степу;

– видовий склад чагарникових порід для введення у суцільні культури дуба;

отримало подальший розвиток:

– вивчення складу лісової підстилки в чистих та змішаних дубових насадженнях і їхній вплив на підріст;

– узагальнення виробничого досвіду вирощування дуба звичайного в умовах західної частини Правобережного Байрачного Степу.

5. Практичне значення дисертаційної роботи. Практичне значення результатів дослідження полягає в обґрунтуванні доцільності використання ряду агротехнічних прийомів при вирощуванні дуба звичайного в умовах Північного Степу України. Проведено детальний аналіз складу лісової підстилки та встановлено вміст окремих елементів у ґрунтах під наметом різних за складом деревостанів. Визначено характер природного поновлення основних лісоутворювальних порід під наметом материнського деревостану. Визначено оптимальну ширину міжрядь та схеми змішування при закладанні лісових культур.

Основні результати наукових досліджень за темою дисертаційної роботи використовуються у державних підприємствах Одеської та Миколаївської областей. У філіях «Ананьївське лісове господарство» та «Врадіївське лісове господарство» впроваджено рекомендації стосовно підвищення загальної продуктивності, біологічної стійкості та відновленню лісових культур дуба звичайного. Основні положення дисертаційної роботи використовуються у процесі викладання навчальних дисциплін «Регулювання продуктивності лісів», «Лісознавство» та «Лісові культури» під час підготовки фахівців освітньої програми 205 Лісове господарство в Уманському національному університеті садівництва. Отримані результати досліджень є доробком автора та повністю належать йому. Публікації за темою дисертації виконано автором самостійно та у

співавторстві, де особистий внесок здобувача полягає у ідейному формулюванні результатів власних досліджень.

6. Повнота викладу результатів досліджень в опублікованих працях та особистий внесок здобувача до наукових публікацій, опублікованих зі співавторами.

Дисертаційну роботу виконано автором самостійно упродовж 2019-2023 рр. Здобувач самостійно проводив пошук та аналіз інформаційних джерел, розробив схему наукових досліджень, проводив польові та лабораторні дослідження, сформулював мету, основні завдання та висновки на основі отриманих результатів досліджень, оформив кваліфікаційну наукову роботу відповідно до загальноприйнятих вимог.

Основні положення дисертації опубліковано у 9 наукових працях, з яких 3 статті у фахових виданнях України, рекомендованих МОН України, 1 стаття у закордонному виданні та 5 праць у матеріалах міжнародних та всеукраїнських наукових конференцій.

Кількість і обсяг публікацій відповідають вимогам, що ставляться до оприлюднення матеріалів дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

7. Рекомендації щодо використання результатів дисертаційної роботи.

Отримані у ході польових та лабораторних досліджень наукові та практичні результати, можуть бути використані для удосконалення технології закладання лісових культур дуба в умовах Північного Степу. Крім цього, результати наукових досліджень слід використовувати у навчальному процесі вищих навчальних закладів для підготовки спеціалістів відповідного профілю.

Автором запропоновано оптимальний підбір супутніх порід дуба, для формування високопродуктивних деревостанів. А наведені схеми змішування та ширина посадкових місць дозволять оптимізувати агротехніку проведення доглядів.

8. Характеристика структури дисертації, її мови та стилю викладення.

Дисертаційна робота характеризується логічною послідовністю та упорядкованістю між структурними частинами, точністю та лаконічністю висловлювань; висновки чітко сформульовані, аргументовані та переконливі. Дисертаційну роботу написано українською мовою. Мова дисертації характеризується смисловою завершеністю, цілісністю та зв'язаністю. У цілому стилістичне оформлення тексту дисертаційної роботи та якість ілюстрацій відповідають вимогами до дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертаційна робота є самостійним та завершеним науковим дослідженням, результати якого мають важливе практичне значення для лісового господарства. Дисертацію виконано на високому теоретичному та методичному рівні, що підтверджують чітко викладені фактичні матеріали та статистичні дані, аргументовані, підтверджені фактичним матеріалом висновки.

Дисертаційна робота Савченка Олександра Миколайовича на тему: «Підвищення продуктивності насаджень дуба звичайного (*Quercus robur* L.) лісокультурними методами в Західній частині Правобережного Байрачного Степу України», подана на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство за спеціальністю 205 Лісове господарство оформлена відповідно до вимог ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання».

9. Структура та обсяг дисертації. Матеріал дисертаційної роботи викладено на 280 сторінках, з яких – 164 сторінки основного тексту і містить 10 таблиць та 29 рисунків. Дисертація складається з анотації, вступу, шести розділів, висновків та пропозицій виробництву, списку використаних джерел літератури та додатків. Список використаних джерел літератури включає 242 найменувань, з яких 187 – кирилицею та 55 – латиницею. Усі положення дисертації викладено в логічній послідовності.

10. Зауваження щодо дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертацію в цілому, відмічаючи достатній загальний рівень проведених наукових досліджень, вважаємо за доцільне акцентувати увагу на деяких положеннях та зауваженнях щодо рецензованої роботи:

Роботу виконано на професійному рівні, але разом з тим вона має деякі недоліки:

1. У розділі 1 проаналізовано досвід закладання лісових культур в Україні загалом, однак не наведено в достатній мірі відповідні праці в регіоні досліджень.

2. У розділі 2, при описі кліматичних умов, варто було б навести більше даних про температурний режим та опади за роки проведення досліджень.

3. У розділі 3 таблиця 3.4 є дещо громіздкою та перевантажена цифровим матеріалом, можливо варто було б її перенести у додатки.

4. У розділі 4 на рисунку 4.8 дані дещо не співпадають з підписами легенди, скоріш за все їх потрібно поміняти місцями. Також у даному розділі на рисунках 4.3 та 4.4 відсутні показники коефіцієнту детермінації, які наявні на всіх графіках.

5. Висновки дисертації науково обґрунтовані, але деякі з них бажано було б скоротити.

Наведені зауваження не знижують позитивної оцінки дисертаційної роботи, адже проведені дослідження є актуальними, а їх результати мають практичне впровадження у виробництво та у навчальний процес наукових установ. У цілому дослідження Савченка О. М. є вагомим науковим та практичним внеском у розвиток сучасного декоративного садівництва.

11. Підсумковий висновок рецензента. Дисертаційна робота Савченка Олександра Миколайовича на тему «Підвищення продуктивності насаджень дуба звичайного (*Quercus robur* L.) лісокультурними методами в Західній частині Правобережного Байрачного Степу України» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікаційною роботою у якій наводяться практичні рекомендації для покращення агротехніки створення високопродуктивних насаджень в регіоні досліджень.

Дисертація «Підвищення продуктивності насаджень дуба звичайного (*Quercus robur* L.) лісокультурними методами в Західній частині Правобережного Байрачного Степу України» за актуальністю, обсягом виконаних досліджень, новизною отриманих результатів, теоретичною та практичною значимістю та рівнем впровадження результатів відповідає вимогам п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 № 44 (зі змінами), а також є завершеною науковою працею, а її автор Савченко Олександр Миколайович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство» за спеціальністю 205 «Лісове господарство».

Рецензент:

доцент кафедри лісового
господарства Уманського національного
університету садівництва,
кандидат сільськогосподарських наук,
доцент

Світлана МАСЛОВАТА

Підпис <i>Світлани Масловата</i>
ЗАСВІДЧУЮ
Завідувач канцелярії Уманського НУО <i>Вікторія Ірина</i>
"25" 01 2024 р

